



ادبیات

چگونه مکنویسم

۷ روش از ۷ سفرنامه نویس معاصر

کاظم رهبر

با آثاری از عیسی امیلوار، دکتر محمود زندمقدم، منصور ضابطیان،
رضا امیرخانی، مهدی حجوئی، دیوید فارلی، دان جورج

جگہ ونہ مچی نویسم

خواننده گرامی، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله پدیدآورندگان آن است. تکثیر یا خرید و فروش آن به هر شکل و میزان، بدون اجازه ناشر، کاری نادرست، غیرقانونی و غیرشرعی است. پیامد این عمل ناروا، بی‌اعتمادی در فضای نشر کتاب و بی‌ارزش شدن زحمات اهل قلم و فرهنگ در جامعه است که درنهایت به زیان خود شما و فرزندان‌تان خواهد بود.

کارگروه صیانت از حقوق ناشران، مؤلفان و مترجمان



چگونه مکتوب بنویسیم



کاسم رهبر

با آثاری از عیسی امیدوار، دکتر محمود زندمقدم، منصور ضابطیان،
رضا امیرخانی، مهدی حجوانی، دیوید فارلی، دان جورج



کتاب خورشید

چگونه می نویسم

۷ روش از ۷ سفرنامه نویس معاصر

کاظم رهبر

آماده سازی: کتاب خورشید، چاپ و صحافی/ شمس
دارای مجوز دائمی نشر از وزارت ارشاد به شماره ۲۱۸۹۵۶۶، تاریخ صدور ۱۳۹۹/۱۲/۱۹
چاپ اول/ تابستان ۱۴۰۰، شمارگان/ ۵۰۰ نسخه

کلیه حقوق این اثر متعلق به انتشارات کتاب خورشید است و هرگونه استفاده بازرگانی از تمامی یا بخشی از این اثر اعم از اقتباس، بازنویسی، ضبط کامپیوتری، تکثیر و یا هر صورت دیگری ممنوع است.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۱-۳۳-۶

سرشناسه: رهبر، کاظم، ۱۳۳۴ -، گردآورنده
عنوان و پدیدآور: چگونه می نویسم: ۷ روش از ۷ سفرنامه نویس معاصر /
گردآورنده کاظم رهبر.
مشخصات نشر: تهران: کتاب خورشید، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری: ۲۲۶ صفحه.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۱-۳۳-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا.
موضوع: سفرنامه های فارسی -- قرن ۱۴
موضوع: Travelers writings, Persian -- 20th century
رده بندی کنگره: DSR۳۹
رده بندی دبوی: ۹۵۵/۰۰۴۲
شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۶۴۰۱۷

کتاب خورشید: تهران، ۱۴۳۳۶۶۳۱۷۹، خیابان اسد آبادی،

خیابان سیزدهم، شماره ۵۲، واحد ۱
تلفن: ۸۸۷۲۲۲۴۴ دورنگار: ۸۸۷۲۱۰۹۹

فروش اینترنتی: www.ketab-e-khorshid.com

فروش نسخه الکترونیک:

www.fidibo.com

www.taaghche.com

ketabekhorshid@yahoo.com

info@ketab-e-khorshid.com

Instagram: Ketabekhorshid

جهانی فکر کنیم، فارسی بنویسیم

از مشق‌های دبستانی تا پایان‌نامه‌های دانشگاهی، از یادداشت کارها و خریدهای روزانه تا دفترهای خاطرات، از پیامک‌های شخصی تا ایمیل‌های اداری، هر روز را با نوشتن آغاز و با نوشتن تمام می‌کنیم.

موضوع «نوشتن» از سنگ‌نوشته‌های اولیه تا نوشته‌های الکترونیکی اخیر را دربرمی‌گیرد. امروز دیگر نمی‌توان تنها به شکل‌های کلاسیک «نوشتن» بسنده کرد. در حال حاضر نویسندگان بسیاری در دنیا مقاله‌ها و آثارشان را در شبکه جهانی اینترنت منتشر می‌کنند.

فهرست

از «کتاب نوشتن» تا «چگونه می نویسم»	۹
سفرنامه نویسی	۱۳
سفر و سفرنامه نویسی / منصور ضابطیان	۱۷
سه سفرنامه خاص / رضا امیرخانی	۷۱
سفر به کاکل اروپا / مهدی حجوانی	۱۱۹
روایت بلوچ / دکتر محمود زندمقدم	۱۶۱
از قطب شمال تا سرزمین آتش / عیسی امیدوار	۱۷۹
راز یک سفر نامه خوب / دیوید فارلی / زهرا جعفری	۱۹۷
هنر سفرنویسی / دان جورج / نسترن صائبی	۲۰۹

از «کتاب نوشتن» تا «چگونه می نویسم» کاظم رهبر

هر کدام از ما در طی روز به بهانه‌های مختلف می نویسیم. این نوشته‌ها ممکن است در قالب یک پیامک باشد، یا یک نامه.

از طرف دیگر، گاهی با دیدن یک اتفاق یا شنیدن یک موضوع اجتماعی، می‌خواهیم مطلبی بنویسیم و آن را در شبکه‌های اجتماعی، یا رسانه‌ها به‌عنوان یک نظر منتشر کنیم.

بعضی اوقات هم دلمان می‌خواهد که داستان کوتاه، دوبیتی یا خاطره‌ای بنویسیم. ما پیش از این، تجربه این کار را نداشتیم، اما خیلی مشتاقیم در زمینه‌ای که علاقه‌مند به نوشتن در آن هستیم، توسط اشخاصی که آن کار را قبلاً انجام داده‌اند، راهنمایی بشویم، و آنها حاصل تجربیاتشان را در کوتاه‌ترین زمان، با بهترین بیان به ما منتقل کنند.

مجموعه کتاب‌های «چگونه می نویسم» با این هدف تهیه و منتشر شده است. در این مجموعه نویسندگان ایرانی و خارجی، حاصل عمرشان را در اختیار علاقه‌مندانی قرار می‌دهند که دوست دارند، بنویسند. آنها نویسندگان جوان و علاقه‌مندان به نوشتن را به صورت عملی راهنمایی می‌کنند. آنها می‌گویند که هر روز چطور، در کجا، و از چه ساعت تا چه ساعتی می‌نویسند. همچنین در طول سال‌هایی که نوشته‌اند، با چه مسائل و مشکلاتی روبه‌رو شده، و چگونه آنها را از پیش پا برداشته‌اند.

این نویسندگان با تجربه می‌گویند که موضوع اصلی نوشته‌شان را چگونه پیدا و مشخص می‌کنند. بعد چطور آن موضوع را پرورش می‌دهند. چگونه ایده‌های نو را وارد کارهایشان می‌کنند. از چه راه‌های خلاقانه‌ای به سوره‌های موردنظرشان می‌پردازند.

پیش از نوشتن، مطلبی را که می‌خواهند بنویسند، چطور طراحی می‌کنند. یعنی آن را از کجا و چطور شروع و در کجا و چطور تمام می‌کنند. بعد که نوشته‌شان تمام شد، آن را چطور ویرایش نهایی می‌کنند. برای نوشته‌هایشان چگونه عنوان انتخاب می‌کنند.

اگر داستان‌نویس، نمایش‌نامه‌نویس و یا فیلم‌نامه‌نویس هستند، می‌گویند که چطور شخصیت‌پردازی می‌کنند. و یا دیالوگ‌ها را چطور می‌نویسند.

در اکثر نوشته‌های دراماتیک، نویسنده نیاز به توصیف فضا و مکانی دارد که ماجرا در آن اتفاق می‌افتد. این نویسندگان می‌گویند که در نوشته‌هایشان چگونه این فضاها را نشان می‌دهند.

آنها در زمینهٔ نثر و لحن نوشته‌های خودشان هم توضیح می‌دهند، و می‌گویند، چگونه مناسب‌ترین بیان را انتخاب می‌کنند.

بسیاری از آثار ادبی، چه در زمینهٔ دراماتیک و چه غیردراماتیک حاوی طنز هستند. نویسندگان این مجموعه، راهنمایی می‌کنند که در نوشته‌هایشان چگونه از طنز استفاده می‌کنند.

بعد از تمام شدن مراحل نوشتن. مرحله ارائه آن فرا می‌رسد. نوشته‌هایشان را چطور و در کجا عرضه می‌کنند؟ آنها چه تجربیاتی با ناشران داشته‌اند؟ این نویسندگان تجربیاتشان را در اختیار علاقه‌مندان به نوشتن می‌گذارند که مطالب خود را چگونه برای رسانه‌ها و یا ناشران بفرستند.

در مجموعه کتاب‌های چگونه می‌نویسم، نویسندگان درمورد نکاتی صحبت می‌کنند که اطلاع یافتن از آنها برای علاقه‌مندان به نوشتن مهم است. به‌طور مثال آنها از آژانس‌هایی در دنیای امروز صحبت می‌کنند که واسطه نویسنده و ناشر

هستند. آنها نقش و تأثیر مثبت این آژانس‌ها را توضیح می‌دهند. نویسندگان می‌گویند که چطور با توصیه‌های کارشناسان با تجربه این آژانس‌ها، نوشته‌های خام آنها تبدیل به آثاری با کیفیت بهتر شده است و همچنین با راهنمایی آنها، بهترین ناشران را برای آثار پرفروشان پیدا می‌کنند.

نویسندگان مجموعه کتاب‌های چگونه می‌نویسم، درمورد اقتصاد نوشتن صحبت می‌کنند، و تجربیاتشان را در این زمینه، در اختیار علاقه‌مندان به نوشتن قرار می‌دهند.

مجموعه کتاب‌های چگونه می‌نویسم که تاکنون در هشت جلد منتشر شده و جلد نهم آن هم در دست تهیه است، حاصل ۲۲ سال مطالعه و تحقیق است. شروع این مجموعه از روزنامه «آفتاب امروز» بود. در سال ۱۳۷۸ به سردبیر روزنامه پیشنهاد کردم که صفحه جدیدی ایجاد کنیم، و در آن صفحه درمورد تازه‌های کتاب و ادبیات در ایران و جهان مطالب متنوع و به‌روز بنویسیم. از این ایده استقبال شد و برای آن صفحه، بخش‌ها و ستون‌های مختلفی طراحی شد. یکی از ستون‌های این صفحه، «چگونه می‌نویسم» نام داشت. این ستون هر بار شامل مطلبی بود از یک نویسنده که می‌گفت، هر روز چگونه می‌نویسد، و درمورد مسائل و مشکلاتش صحبت می‌کرد.

پس از انتشار این مطالب در روزنامه و استقبالی که از آنها شد، در پاسخ به درخواست خوانندگان روزنامه و نیز برای علاقه‌مندانی که موفق به خواندن این مطالب در روزنامه نشده بودند، تصمیم به گردآوری و انتشار آنها به صورت کتاب گرفتیم.

پس از انتشار کتاب، این فکر به ذهنم رسید که چرا تجربیات نویسندگان ایرانی در حوزه‌های مختلف نوشتن را منتشر نکنم؟ پس درمورد محتوا و بخش‌بندی کتاب‌های این مجموعه با عنوان «کتاب نوشتن» با بزرگانی همچون زنده‌یاد نجف دریابندری، زنده‌یاد ابراهیم یونسی، بهروز بهزادی و علی دهباشی مذاکره کردم.

در ابتدا قصد بر این بود که هر شش ماه یک کتاب آماده و منتشر بشود. اما تهیه هر یک از این کتاب‌ها بین یک تا دو سال زمان برد. گفت‌وگو با نویسندگانی همچون عباس عبدی، اسماعیل خلیج، زنده‌یاد ابراهیم یونسی، زنده‌یاد منوچهر طیب تا چهارماه و در جلسات متعدد برگزار شد. پس از آن مکتوب کردن، ویرایش، بازبینی و حذف و اضافات از سوی مصاحبه‌شوندگان بر این زمان اضافه کرد.

درخواست و دریافت مقالات از نویسندگانی همچون مسعود بهنود، زنده‌یاد احمد بورقانی، محمود دولت‌آبادی، محمد چرم‌شیر از شش ماه تا یک سال‌ونیم زمان برد. حتی مطلب درخواست‌شده از زنده‌یاد احمد محمود، بعد از فوت ایشان به دستم رسید. درمورد مطالب خارجی هم با توجه به جست‌وجو برای بخش‌های گوناگون و انتخاب و ترجمه، تقریباً همین مدت طول کشید.

با همه این تفصیلات، انتشارات «کتاب خورشید» سه جلد از کتاب‌ها را با عنوان «کتاب نوشتن» منتشر کرد. اما جلد‌های بعدی به دلیل مشکلات نیمه‌کاره ماند. تا اینکه در سال ۱۳۹۴ مجدداً تصمیم گرفته شد که مابقی مطالب، مورد بازبینی قرار بگیرد و با افزودن مطالب جدید ایرانی و خارجی به آنها کتاب‌ها کامل شوند. همچنین برای اینکه عنوان مجموعه، محتوای کتاب‌ها را برای علاقه‌مندان بهتر مشخص کند، از عنوان «چگونه می‌نویسم» استفاده شد.

هدف از تهیه مجموعه کتاب‌های چگونه می‌نویسم، ارائه مطالب کاربردی در حوزه‌های مختلف نوشتن برای علاقه‌مندانی است که می‌خواهند به‌طور حرفه‌ای در زمینه نوشتن فعالیت کنند. تاکنون ۸ کتاب به‌شرح زیر از این مجموعه منتشر شده است: ۱۰۰ روش از ۱۰۰ نویسنده معاصر، ۹ روش از ۹ داستان‌نویس معاصر، ۱۴ روش از ۱۴ روزنامه‌نگار معاصر، ۷ روش از ۷ فیلم‌نامه‌نویس معاصر، ۹ روش از ۹ نمایش‌نامه‌نویس معاصر، ۱۷ روش از ۱۷ نویسنده خلاق معاصر، ۱۲ روش از ۱۲ زندگی‌نامه‌نویس معاصر و ۷ روش از ۷ سفرنامه‌نویس معاصر.

سفرنامه‌نویسی

اغلب سفرنامه‌نویسان با این قصد سفرنامه نوشته‌اند تا هم میهنانشان را با زندگی انسان‌ها در شهرها و کشورهای دیگر آشنا سازند.

یکی از سفرنامه‌های فارسی که از گذشته باقی مانده، سفرنامه ناصر خسرو است. سفرنامه‌نویسی جدید از دوره قاجار شروع شد، و در دوران معاصر هم علاوه بر سفرنامه‌هایی که توسط نویسندگان مختلف نوشته‌اند، اخیراً در شبکه‌های اجتماعی علاقه‌مندان بسیاری درمورد سفرهایشان می‌نویسند.

درمورد سفرنامه‌نویسی در جهان هم گفته می‌شود برخی از کهن‌ترین گزارش‌های سفر متعلق به مصریان است که قدمت یکی از آنها به سده ششم پیش از میلاد می‌رسد.

یکی از سفرنامه‌نویسانی که درمورد مردم ایران و نقاطی که دیده نوشته است، «ارنست اورسل»^۱ بلژیکی است که در سال ۱۸۸۲ میلادی به ایران آمده و در قسمتی از سفرنامه‌اش چنین نوشته است:

اطراف زیارتگاه (شاهزاده عبدالعظیم) از لحاظ تنوع صحنه‌های جالب و مناظر تماشایی واقعاً دیدنی بود: دسته‌دسته زن‌ها با کودکان خود، زیر سایه درخت‌ها روی فرش نشسته بودند، می‌خوردند، می‌آشامیدند، قلیان می‌کشیدند، بلندبلند صحبت می‌کردند و با سروصدا می‌خندیدند، که از این لحاظ شبیه فرانسوی‌ها، یا اگر درست بگویم «ایتالیایی‌های مشرق زمین» بودند. مردها نیز

برای خود در گوشه‌هایی دور هم جمع شده و مشغول صرف چای و کشیدن قلیان بودند؛ البته جدا از زن‌ها، چون مرد ایرانی برای آنکه در انظار بد جلوه نکند، هیچ‌وقت در ملاعام با زن دیده نمی‌شود. سقاها، فروشندگان شربت، میوه و شیرینی دسته‌دسته به دنبال مشتری از این طرف به آن طرف می‌رفتند. معرکه‌گیران، نقالان و مارگیران، جمعیت را با تردستی‌ها، قصه‌ها، شوخی‌ها و خلاصه هر هنری که داشتند، مشغول می‌کردند.

در مورد سفرنامه‌نویسی در کتاب سفرنامه به اهتمام منوچهر دانش‌پژوه آمده است: سیاحت و سفر، از قدیم‌ترین ادوار، از مهم‌ترین خواست‌ها و تمایلات انسان بوده و هست. بشر همیشه آرزو داشته و دارد که از دیگر اقوام و افراد بشری و دیگر سرزمین‌ها دیدار کند، ناشنیده‌ها را بشنود و نادیده‌ها را ببیند.

برای هر انسانی، هم انسان‌های دیگر اهمیت دارند و هم اقلیم‌ها و اماکنی که زیستگاه آدمی و دیگر موجودات است. اولی را «سیر در انفس» و دومی را «سیر در آفاق» نام داده‌اند.

سفرنامه‌هایی که از مسافران ادوار پیش به جای مانده، منابع بسیار ارزشمندی برای تاریخ‌نویسان و جامعه‌شناسان است.

اهمیت و مزیت سفرنامه آن است که... سفرنامه‌نویس در سفرهای خود با افراد مختلف از طبقات گوناگون یک شهر یا مملکت در تماس است، از همه افراد آن کشور و شهر سخن می‌گوید.

سفرنامه‌ها را با توجه به ملیت سفرنامه‌نویس و محدوده سفر آنها به چهار دسته تقسیم کرده‌ایم:

- ۱- سفرنامه خارجیانی که از ایران دیدار کرده و درباره ایران نوشته‌اند.
- ۲- سفرنامه ایرانیانی که به خارج از ایران رفته و خاطرات سفر خود را نوشته‌اند.
- ۳- سفرنامه ایرانیانی که در داخل ایران سفر کرده و سفرنامه نوشته‌اند.
- ۴- سفرنامه خارجیانی که دیگر نقاط جهان را دیده و سفرنامه آنها به فارسی ترجمه شده است.

برخی از محققان هم معتقدند، سفرنامه‌ها را می‌توان به سه نوع تقسیم کرد:
۱- تمثیلی ۲- خیالی ۳- واقعی.

سفرنامه تمثیلی همچون منطق‌الطیر عطار.

سفرنامه خیالی مانند سیاحت‌نامه ابراهیم بیک زین‌الدین مراغه‌ای.

و سفرنامه واقعی همچون خسی در میقات جلال‌آل‌احمد.

ولی سفرنامه چه ویژگی‌هایی دارد و در نوشتن آن به چه نکاتی باید توجه کرد؟ هدف سفرنامه‌نویس از نوشتن آن چیست؟ نویسندگان جوان و علاقه‌مندان، سفرنامه‌نویسی را چگونه آغاز کنند؟ به جز کتاب‌های آموزشی، یکی از منابع باارزش و یاری‌کننده، تجربیات سفرنامه‌نویسانی است که سال‌ها در این حوزه کار کرده‌اند. در این کتاب ۷ سفرنامه‌نویس باتجربه و نامی معاصر در گفت‌وگوهایی که داشتند، براساس دانش و تجربیات خود درمورد سفرنامه‌نویسی، طراحی و ساختار آن سخن می‌گویند.